HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

מדאמר בכל מקום ש"מ אסיפא קאי ולקולא ש"מ: ולא משומרי פירות כו': (א)רב זבין שבישתא מאריסא א"ל אביי והא תנן ולא משומרי פירות עצים ופירות א"ל ה"מ בשומר דלית ליה בגופא דארעא מידי [א]אבל אריס דאית ליה בגוויה (א) אימא מדנפשיה קא מזבין ת"ר [ב]שומרי פירות לוקחין מהן כשהן יושבין ומוכרין והסלין לפניהם וטורטני לפניהם וכולן שאמרו הטמן אסור [ג]לוקחין מהן מפתח הגינה אבל לא מאחורי הגינה איתמר גזלן מאימת מותר (ב)לקנות הימנו רב אמר עד שתהא רוב משלו ושמואל אמר אפילו מיעוט שלו [ד]אורי ליה רב יהודה לאדא דיילא כדברי האומר אפילו מיעוט שלו ממון מסור רב הונא ורב יהודה חד אמר מותר לאבדו ביד וח"א אסור לאבדו ביד מ"ד מותר לאבדו ביד (ג)לא יהא ממונו חמור מגופו ומ"ד(ד) [ה]אסור לאבדו דלמא הוה ליה זרעא מעליא וכתיב [1]יכין (ה)רשע וצדיק ילבש: רב חסדא הוה ליה ההוא אריסא דהוה תקיל ויהיב תקיל ושקיל סלקיה קרא אנפשיה [2]וצפון לצדיק חיל חוטא [3]כי מה תקות חנף כי יבצע כי ישל אלוה נפשו (ו)רב הונא ורב חסדא חד אמר נפשו דנגזל וח"א נפשו של גזלן מ"ד נפשו של נגזל דכתיב [4]כן ארחות כל בוצע בצע את נפש בעליו יקח מ"ד נפשו של גזלן דכתיב [5]אל תגזול דל כי דל הוא ואל תדכא עני בשער כי ה' יריב ריבם וקבע את קובעיהם נפש ואידך נמי הכתיב נפש בעליו יקח מאי בעליו דהשתא ואידך נמי הכתיב וקבע את קובעיהם נפש מה טעם קאמר מה טעם וקבע את קובעיהם משום דקבעי נפש א"ר יוחנן [ו]כל הגוזל את חבירו שוה פרוטה כאילו נוטל נשמתו ממנו שנאמר כן ארחות כל בוצע בצע את נפש בעליו יקח ואומר [6]ואכל קצירך ולחמך (ז)בניך ובנותיך ואומר [7]מחמס בני יהודה אשר שפכו דם נקי בארצם ואומר [8]אל שאול ואל בית הדמים על אשר המית את הגבעונים מאי ואומר וכ"ת נפש דידיה אבל נפש בניו ובנותיו לא ת"ש בשר בניו ובנותיו וכ"ת הני מילי (ח)היכא דלא יהיב דמי אבל היכא דיהיב דמי לא ת"ש מחמס בני יהודה אשר שפכו דם נקי (בארצם) [בארצכם] וכ"ת ה"מ היכא דקעביד בידים אבל גרמא לא ת"ש אל שאול ואל בית הדמים [על] אשר המית את הגבעונים (ט)וכי היכן מצינו שהרג שאול את הגבעונים אלא מתוך שהרג נוב עיר הכהנים שהיו מספיקין להן מים ומזון מעלה עליו הכתוב כאילו הרגן: אבל לוקחין מן הנשים: ת"ר לוקחין מן הנשים כלי צמר ביהודה וכלי פשתן בגליל אבל לא יינות ושמנים וסלתות [ז]ולא מן העבדים ולא מן התינוקות אבא שאול אומר מוכרת אשה בארבעה וחמשה דינר כדי לעשות כפה לראשה וכולן שאמרו להטמין אסור [ח]גבאי צדקה לוקחין מהן דבר מועט אבל לא דבר מרובה [ט]והבדדין לוקחין מהן זתים במידה ושמן במידה אבל לא זיתים במועט ושמן במועט רשב"ג אומר לוקחין מנשים זיתים (י)במועד בגליל העליון שפעמים אדם בוש למכור על פתח ביתו ונותן לאשתו ומוכרת רבינא איקלע לבי מחוזא אתו נשי דבי מחוזא רמו קמיה כבלי ושירי קביל מינייהו א"ל רבה תוספאה לרבינא והתניא [י]גבאי צדקה מקבלין מהן דבר מועט אבל לא דבר מרובה א"ל [כ]הני לבני מחוזא דבר מועט נינהו: **מתני'** [ל]מוכין שהכובס מוציא הרי אלו שלו (כ)והסורק מוציא הרי אלו של בעה"ב [מ]כובס נוטל ג' חוטין והן שלו יותר מכן הרי אלו של בעה"ב [נ]אם היה שחור ע"ג הלבן נוטל את הכל והן שלו [ס]החייט ששייר את החוט כדי לתפור בו ומטלית שהיא ג' על ג' הרי אלו של בעה"ב [ע]מה שהחרש מוציא במעצד הרי אלו שלו ובכשיל של בעל הבית ואם היה עושה אצל בעה"ב אף (ל)הנסרים של בעה"ב: **גמ'** ת"ר לוקחין מוכין מן הכובס מפני שהן שלו הכובס נוטל שני חוטין העליונים והן שלו ולא

מדאמר בכל מקום. לוקחין ארבעה וחמשה אלמא האי דקמפליג בין בייתות למדבריות אשתי קאן פליג ולקולא קאי: **שבישתא.** חבילי זמורות: שומר שכרו הוא נוטל במעות ואין לו חלק בעלים אבל אריס חולק בזמורות ובעלים וביין: **והטורטני.** מאזנים גדולים ומוכרין פירות במשקל כדרך התגרים דכיון דמוכרין בפרהסיא לא גנבום: **רוב.** ממונו משלו בלא גזילה הולכין אחר הרוב ונהנין ממנו: **אפילו מיעוט משלו.** תלינן ואמרינן האי מידי דיהיב ליה מדידיה הוא: **אדא.** שם האיש: **דיילא.** שמש דרבנן: (מ) **חמיר מגופו.** דקיימא לן בפרק שני דע"ז (דף כו:) דמותר לאבד גופו בידים דקתני המינין והמסורות מורידין אותן לבור ולא מעלין: **מסור.** מלשין המוסר ממון חבירו לאנסים(נ): **תקיל ויהיב.** לרב חסדא: **תקיל ושקיל.** לנפשיה מדקדק בחלוקה ואינו מוותר מחלקו כלום. לשון אחר מתחלה היה נוטל ודרך שאר האריסין ליטול שליש: **[קרא אנפשיה].** רב חסדא לדיק והאריס חוטא ונצפן חילו לרב חסדא דסלקו ונטל חלקו: **כי ישל אלוה נפשו.** משליך הקב"ה נשמתו ומאבד ממנו נשמה אחת: **אל תגזול דל כי דל הוא.** אע"פ שדל הוא ואין לו מה לגוזלו: **אל תדכא עני בשער.** מעשר עני ולקט שכחה ופאה המתחלקין בשעריך אל תדכאהו בם: **וקבע את קובעיהם נפש.** גוזל נפש גוזליהם: **בעלים דהשתא.** גזלן שנעשה עכשיו בעלים לממון: **ואכל קצירך ולחמך.** ודומה לך כאוכל בניך ובנותיך לפי שאין לך טוב במה לפרנסם: **מחמס בני יהודה.** מגזל שעשו מעלה אני עליהם כאילו שפכו דם נקי: **המית הגבעונים.** כדמפרש לקמיה שהמית כהני נוב שהיו מספקים מים ומזון לגבעונים שהגבעונים היו משמשין למזבח חוטבי עלים ושואבי מים ומעלה עליו כאילו המית הגבעוני'(ב): **[אבל נפש בניו ובנותיו לא].** הא מאת נפש בעליו יקח לא נפקא לן אלא נפש הגוזל(ס) אבל בניו ובנותיו לא נענש גזלן אנפש בני הנגזל: **[דלא יהיב דמין].** חמסן יהיב דמי וזה לא היה רוצה למכור: **אבל לא יינות ושמנים וסלתות.** שדרך האיש למוכרן ואין עושה את אשתו שליח לכך ושמא גנבתו מבעלה: **כפה.** לעיף ואין הבעל מקפיד: **והבדדין.** בעלי בית הבד שתגרין הן בשמן לוקחין מן נשיהם(ע) זיתים ושמן במדה כלומר דרך מכירה בפרהסיא ודבר מרובה דאין יכולה לגנוב כל זאת ולעשות בצינעא אבל לא במועט דגנבתו ויכולה לעשות בצינעא ולא ירגיש בעלה. ל"א במועט במעטן שנטלתן מן המעטן ואין דרך למוכרן כך: **בגליל העליון.** שהשמן שם ביוקר ומקפיד על דבר מועט: **רבינא.** גבאי צדקה היה: **כבלי.** שרשרות זהב: **ושירי.** צמידין: **לבני מחוזא.** עשירים הם: **מתני' הכובס מוציא.** מבגד צמר דבר מועט על ידי שטיפה ואין הבע"ה מקפיד ומן הדין הן שלו והמקפיד לא הוי קפידא: **שהסורק מוציא.** ע"י הקוצים שקורין קרדונ"ש: **סורק.** פילונ"ש כך שם האומנות על שם שהוא סורקו בקוצים כעין מסרק: **של בעל הבית.** שדבר חשוב הוא ולא מחיל: **הכובס נוטל ג' חוטין.** דרך אורגי בגדי צמר לארוג שלשה חוטין ממין אחר בסוף הבגד והכובס נוטלן ומשוה הבגד ומייפהו: **ואם היה החוט שחור.** שארגו בבגד לבן רשאי ליטול הכל לפי שהשחור מגנה את הלבן: **החייט ששייר מן החוט כדי לתפור בו.** ובגמרא [ע"ב] מפרש שיעור תפירה: ה"ג **ומטלית שהוא ג' על ג'.** חייט שהשוה את תפירתו וקילע הימנה מטלית קטנה שלש אצבעות על שלש אצבעות הרי אלו של בעה"ב: **מעצד.** דילדיי"ר בלע"ז קטנה ומחליק בה את הנסרים ושפאין שהוא משוה דקין הן טנב"ש בלע"ז: **בכשיל.** קרדום ומפיל שפאין גסין: **אצל בעל הבית.** שכיר יום: **נסורת.** אפי' דק דק היוצא מתחת המקדח שהיא דק מאד של בעל הבית. ורישא בקבלן שקיבל לבנות הבית בדמים קצובים: **גמ'** ולא

מסורת הש"ס

(א) נ"ל רבא דבר פלוגתא דאביי הוא ועי' בהלכות [וכ"ה בתוס' ב"מ כב. ד"ה מר זוטרא וברי"ף איתא רבה], (ב) גי' הרי"ף ליגנות, (ג) [לעיל קיז: סנהדרין עב.], (ד) [עי' תוס' ע"ז כו: ד"ה אני], (ה) [בקרא ליתא תיבת רשע רק הש"ס מפרש לקרא הכי אכן בפסחים מט: מייתי הש"ס קרא כדכתיב ע"ש וע' מהרש"א ח"א], (ו) ב"מ קיב., (ז) [יאכלו בניך כצ"ל], (ח) [לעיל סב.], (ט) יבמות עח., (י) ס"א במועט, (כ) [נ"ל ושהסורק], (ל) בדפו"י הגי' הנסורת, (מ) [נ"ל אחר ד"ה מסור], (נ) בס"א: לגוי, (ס) בס"א: הנגזל, (ע) בס"א: הנשים,

* * *

תורה אור השלם

1. יָכִין וְצַדִּיק יִלְבָּשׁ וְכֶסֶף נָקִי יַחֲלֹק: איוב כז יז
2. טוֹב יַנְחִיל בְּנֵי בָנִים וְצָפוּן לַצַּדִּיק חֵיל חוֹטֵא: משלי יג כב
3. כִּי מַה תִּקְוַת חָנֵף כִּי יִבְצָע כִּי יֵשֶׁל אֱלוֹהַּ נַפְשׁוֹ: איוב כז ח
4. כֵּן אָרְחוֹת כָּל בֹּצֵעַ בָּצַע אֶת נֶפֶשׁ בְּעָלָיו יִקָּח: משלי א יט
5. אַל תִּגְזָל דָּל כִּי דַל הוּא וְאַל תְּדַכֵּא עָנִי בַשָּׁעַר: כִּי יְיָ יָרִיב רִיבָם וְקָבַע אֶת קֹבְעֵיהֶם נָפֶשׁ: משלי כב כב-כג
6. וְאָכַל קְצִירְךָ וְלַחְמֶךָ יֹאכְלוּ בָּנֶיךָ וּבְנוֹתֶיךָ יֹאכַל צֹאנְךָ וּבְקָרֶךָ יֹאכַל גַּפְנְךָ וּתְאֵנָתֶךָ יְרֹשֵׁשׁ עָרֵי מִבְצָרֶיךָ אֲשֶׁר אַתָּה בּוֹטֵחַ בָּהֵנָּה בֶּחָרֶב: ירמיהו ה יז
7. מִצְרַיִם לִשְׁמָמָה תִהְיֶה וֶאֱדוֹם לְמִדְבַּר שְׁמָמָה תִּהְיֶה מֵחֲמַס בְּנֵי יְהוּדָה אֲשֶׁר שָׁפְכוּ דָם נָקִיא בְּאַרְצָם: יואל ד יט
8. וַיְהִי רָעָב בִּימֵי דָוִד שָׁלֹשׁ שָׁנִים שָׁנָה אַחֲרֵי שָׁנָה וַיְבַקֵּשׁ דָּוִד אֶת פְּנֵי יְיָ וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל שָׁאוּל וְאֶל בֵּית הַדָּמִים עַל אֲשֶׁר הֵמִית אֶת הַגִּבְעֹנִים: שמואל ב כא א

* * *

הגהות הב"ח

(א) גמ' אימא מדנפשיה קא מזבין נ"ב עיין פרק אלו מציאות דף כב בתוס' ד"ה מר זוטרא: (ב) רש"י ד"ה המית וכו' הגבעונים הס"ד ואח"כ מ"ה וכ"ת נפש דידיה דהא מאת נפש:

* * *

גליון הש"ס

גמ' כל הגוזל את חבירו. עיין בב"מ ד' נח ע"ב תוס' ד"ה זה בגופו:

* * *

רבינו חננאל

ת"ר שומרי פירות לוקחין מהן בזמן שהן יושבין ומוכרין והסלין לפניהם והטורטני לפניהם. פי' טורטני בלשון יון קנה של מאזנים. **איתמר** גזלן מאימתי מותר ליהנות ממנו רב אמר עד שיהא (רוח) [רוב] ממונו משלו בלא גזילה, הולכין אחר הרוב ונהנין ממנו דמשלו הוא. ושמואל אמר אפילו מיעוט משלו, תלינן ואמרינן האי מידי דיהיב מדידיה הוא. מורי ליה רב יהודה לאדא דיאלא כדברי האומר אפי' מיעוט משלו. ופר"ח זצ"ל יש מי שאומר כיון דמורי ליה לאדא דיאלא כשמואל הילכתא כוותיה. ואנו קיבלנו דהילכתא כוותיה דרב באיסורי, וזו איסורא היא. ומשנתינו קתני אין לוקחין משום דחיישי לגניבה או לגזילה עכ"ל. **גירסת הספרים** אורי ליה ר"י לאדא דיילא כדברי האומר אפילו מעט משלו. ור"ח ז"ל גריס אורי אדא דיילא כדברי האומר אפילו מעט משלו. **ממון מסור** רב הונא ורב יהודה חד אמר מותר לאבדו ביד, לא יהא ממונו חמור מגופו וחד אמר אסור לאבדו ביד דילמא הויא ליה זרעא מעליא ו[כתיב] יכין רשע וצדיק ילבש. ופר"ח זצ"ל, ממון מסור, בר ישראל דמסר ממונם של ישראל לגוים, ממון זה המסור, רב יהודה ורב הונא חד אמר מותר לאבדו ביד לא יהא ממונו חמור מגופו ממעשה דרב כהנא דשמטיה לקועיה דההוא מסור, וחד אמר אסור לאבדו ביד

רבינו חננאל (המשך)

דילמא נפיק מיניה זרעא כו'. ובסוף פרק הכונס בעי אמימר עשו תקנת נגזל במסור או לאו, ועלתה בתיקו, שמע מינה דלא יהבינן ליה לנגזל אע"ג דאיכא סהדי דמסריה ביד אנס גוי, כיון דליכא סהדי כמה נענש לא מחייבינן ליה למסור לשלומי מידי(ה). ועלתה בתיקו, וקיימא לן כל תיקו דממונא לקולא. וכל שכן דאסור לאבדו ממונו כולו. עכ"ל. **רב חסדא הוה ליה אריסא דהוה תקיל ויהיב תקיל ושקיל.** בפי' ר"ח כתיב ארישיה דרב חסדא הוה תקיל יהיב תקיל שקיל, והוא שקיל אגרא ופחתא. סלקיה ושקל מה דאית ליה, אמר וצפון לצדיק חיל חוטא. **מתני'. מוכין את שהכובס מוציא הרי אלו שלו.** לשון פר"ח. ת"ר לוקחין מוכין מן הכובס מפני שהן שלו. שני חוטין העליונים שלו באלימתא, ובקטיני שלשה. ולא יטול בו יותר משלשה חוטין. בעי ר' ירמיה אמטויי ואתויי חד או דילמא אמטויי ואייתויי תרי, תיקו. לא יסרוק הבגד לשיתיו אלא לערבו, בגלימי. ולערבו ולא לשיתיו, בסרבלי. ואיכא דאמרי איפכא. ומשוי לאורכו ולא לרחבו בהמיינה. לרחבו ולא לארכו, בגלימי. ת"ר אין לוקחין מוכין מן הסורק משום שאינו שלו. ובמקום שנהגו להיות שלו לוקחין. ובכל מקום לוקחין מהן כר מלא מוכין וכסת מלא מוכין מאי טעמא דקננהו בשינוי. **אף הנסורות של בעל הבית.** פי' אותו הדק שמוציא החרש במגירה.

עין משפט נר מצוה

קלד א מיי' פ"ו מהל' גניבה הלכה ג סמג עשין עא טוש"ע ח"מ סי' שנח סעיף ד:
קלה ב ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:
קלו ד מיי' פ"ה מהל' גזלה ואבידה הל' ח ועיין במ"מ סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' שסט סעיף ג:
קלז ה מיי' פ"ח מהל' חובל ומזיק הל' יא סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סימן שפח סעי' יג:
קלח ו מיי' פ"א מהל' גזלה ואבדה הל' יג סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' שנט סעי' ג:
קלט ז מיי' פ"ו מהל' גניבה הל' ד סמג עשין עא טוש"ע ח"מ סי' שנח סעיף ה:
קמ ח מיי' פ"ז מהל' מתנות עניים הל' יב סמג עשין קסב טוש"ע י"ד סי' רמח סעיף ד:
קמא ט מיי' פ"ו מהל' גניבה הל' ה ועיין במ"מ סמג עשין עא טוש"ע ח"מ סי' שנח סעי' ו:
קמב י כ מיי' פ"ז מהל' מתנות עניים הל' יב סמג עשין קסב טוש"ע י"ד סי' רמח סעיף ד:
קמג ל מיי' פ"ו מהל' גניבה הל' ו סמג עשין עא טוש"ע ח"מ סי' שנח סעי' ז:
קמד מ נ מיי' שם טוש"ע שם סעי' ח:
קמה ס מיי' שם הל' ז ועיין בהשגות ובמ"מ טוש"ע שם ס"ט:
קמו ע מיי' שם הלכה ח טוש"ע שם סעי' י:

* * *

לעזי רש"י

קרדונ"ש [ירדונ"ש]. דרדרים. פילונ"ש [פולונ"ש]. כובסים. דילדייר"ר [דולידויר"א]. מעצד (מעין גרזן). טנב"ש [טינבי"ש]. דקים, רזים.

* * *

מוסף רש"י

אל תגזול דל כי דל הוא. אף אם דל הוא ואין לו עוזר, אל תגזלהו, והוא אחד מארבע לשונות שכי משמש בהן אם (ב"מ קיב.). **וקבע את קובעיהם נפש.** וגוזל את גוזליהם, ומה יקבע מהן את נפשם, שגורמים הגוזלים רעה לעצמן (שם). **שהיו מספיקין להן מים ומזון.** כהנים היו מספיקין להם מזון לגבעונים, שהיו חוטבי עצים ושואבי מים למזבח, כדכתיב (יהושע ט) ולא יכרת מכם חוטבי עצים ושואבי מים לבית אלהי (יבמות עח:).